

גלגלים: בין הצחקוק לבכי

מחברת לזכרו של איש יהל יונתן מקסימון

חכם וחוקר שהניח אחריו ירושה ספרותית רבת-ערך; ובן להורים אמונים על תרבות עברית וספרות ישראל, שנחנו בכשרונות ספרותיים גם הם, היה יונתן שלשלת-יוחסין מפוארת, שנמשכה ממייסד החסידות הבעש"ט – עד הנה.

הרבה דברים בקובץ יוצאים מן הלב ונוגעים אל הלב, החל מדברי ההספד של האב ("לא נגמרה ההיסטוריה") ועד ל"סוף דבר", שבו הודעה על שני מפעלים לזכר הבן – "שתי ידות": האחת "חורש-מעט" שישמש גם נקודת-מנוחה לעובד בחמת-המדבר, וגם מוקד-נופש לילדים ולמשפחותיהם בשבתות; והשנייה – "קרן-עד", ש"תפקוד... חומר קריאה ועיון לספריית-הקיבוץ".

מאלפת ואופיינית המובאה בספר מאת הרב משה חיים ויילר (ירושלים) ממאמרי סבו של יונתן, ש.ב.מ. "בין הריסה ובנין" (בקובץ "גוילים") על תנועת "המתקנים":

אין ביכלתם של יחידיה-הסגולה שבירפורמים, ולא ברצונם, לשוב אל אמירת "במה מדליקין" שהוציאו מסידור-התפילה; אבל מתחבטים הם בשאלת "במה מדליקין" שבספר החיים: במה – ואיך – מדליקין את הלבבות; אם תבחר הריפורמה בדרך זו – אם תתפוס במרוקזה הלאומי ותפתח שער לרעיון התחיה; אם תעסוק לשמו בטיפוח הרגש הדתי (ההולך ומתנוון בעמנו) עתידה הריפורמה להיעשות כוח מרכיב ומחייבה בישראל-סבא המתנער מעפרו – כוח מחדש ומשמר כלפי חוץ.

שם "חורג" לספר זכרון, אולם פיענחו מצוי מעבר לך, ואי-אפשר שלא להביא גלגול משפט-השם, כולו כמות שהוא, שאבי יונתן, סעדיה, עורך ה"מחברת" מפרשו:

כשהיה יוני בן-שלוש היה מצביע על גלגליה-המשאיות ומבדיל ביניהם: 'אלה גלגלים צחקנים', היה אומר, או 'אלה גלגלים בכיניים'. ולא קל היה, אז, לרדת לסוף נחשו תכונות אנושיות לדוממים הסובבים על צירים.

וכשהיה יוני בן-שלושים היה מצביע על בני-אדם ומבדיל ביניהם: 'אלה... צחקנים; אלה... בכיניים'. אפס כי טרם פוענחו דבריו; וכאז, לא קל לרדת לסוף נחשו תכונות גלגלים לבכי ולצחקוק של אנשים הסובבים על בהונות רגליהם.

כאמור בהקדשה "יונתן מקסימון היה מקרב המייסדים של קיבוץ יהל וחבר בו עד מותו בסוכות תשמ"ה". בספר נכללו דברי חברים, ידידים ומקרים של המנוח שנפטר כדמי ימיו, בגיל ל"א, כשחלה מחלת-פתאום ועלה על ערש-דווי בשל "מיחוש קל" – ולא ירד ממנה.

יונתן, לא זו בלבד שהיה בין מייסדי הקיבוץ בערבות הנגב הרחוק, כשלושים קילומטרים צפונה מאילת, על הגבול הירדני, אלא גם נתגלה כאישיות דגולה, רבת-בינה ובעלת שאר-רוח, שאהבת העם והארץ והאחריות כלפי יעודינו ההיסטוריים ועתידנו היתוו את דרכה בחיים.

נער נחמד ויפה עיניים, נכדו של סופר-מסאי עברי בעל הקובץ "גוילים",

כולם; ושלישי (או שלישית – גילת עומר): "יונתן דמה לחלוצים מן המין שאינו מצוי עוד בארצנו – איש של אדמה, רוח, וחרב".

ורושם אישיותו: "אני מאמינה בגדולתו של יוני, אני מאמינה שעזיבתו אותנו זעזעה את העולם כולו" (יהודית רוט רוזנברג); "לוא הייתי מלחינה, הייתי כותבת ליוני שיר, שכן שירה היתה דרך הביטוי האהובה עליו" (לורה ספרבר) – ועוד ועוד.

ודברי יונתן עצמו – מכתביו מן הארץ, כשביקר בה בפעם הראשונה, "בין המכון לאוניברסיטה": "תמיד חלמתי על עליה-לשם-עליה, אם כי לא יכולתי לנחש מתי "יפול הפור"; מן האוניברסיטה: "לסדר של פסח הייתה הצלחה מזהירה: תריסר מן הסטודנטים הדרים בפנימיות באו, והצלחתי לנהל את שירתם – אף ללמדם שיר עברי חדש!... מחר אבחר ליושב-ראש הוועדה לספורט בפנימיה שלי. בטוחני כי אנצח..." ומדייטונה, פלורידה, שם עבד שנתיים כעתונאי בעתון יומי, והוא כבן עשרים:

באמת מתחיל אני לקנות כשניגש אני לעבודה. יש בה משהו המתייני – פגישות במועצות העירוניות, או להבדיל, השתתפות בציד כרישים. והעיקר, האוירה הפרופסיונאלית הסובבת את העתון: ישנו מקור במיאמי או בניו-יורק או בוואשינגטון? – הרם את הטלפון. לא תיארתי לי, בעבודתי הקיצית בשבעון בברוקלין, את עושר הצייד, קווי המברקה, האלחוט המשטרתי, הלשכות המיוחדות לכל נושא.

ומכתביו מיהל, משירותו בצבא, מזמן היבחרו כסמ"כ (=סגן מפקד

כל ה"אימים" של הסב, ביקש הנכד להגשים בקיבוץ יהל, שנוסד בחסותה ובסיועה של תנועת המתקנים באמריקה, שמיסדיה היו גרעין חלוצי בה. לתיקון הרפורמה ולהנהגתו והשלטתו של אורח-חיים מסורתי-נאור בקיבוץ – הקדיש יונתן כמה מאמרים ברוח דברי הסב בעלון "דפי יהל".

ספר-הזכרון שסודר בטעם אסתטי נאה, גרדש זכרונות, פרקי חיים ושרטוטי-דמות, מאז ילדותו של יונתן ועד נשימת-אפו האחרונה שנסתיימה במלים "נגמרה ההיסטוריה" (והערת-ההספד של האב: "ההיסטוריה נמשכת, יוני, ואתה חלק ממנה")...

יפה סיכם המספר בנימין תמוז את תכונתם ואת "חוט השני" באופיים של ג' דורות בני מקסימון (הסב, האב והנכד): "היחס הרציני, העמוק וחסר-הפשרות אל הדרך שבין הסתכלות למסקנה; בין ההחלטה להגשמה; ובין עיקרון להפעלתו הלכה למעשה בחיים". ומשפט אחרון: "באיבו נקטף איש ישר, חזק, עקבי, ואוהב גדול של החלום המתגשם, החלום שהוא עדיין בתחילתו".

דברי החברים מוסיפים קווים נוספים לאישיותו ואופיו הישירים אומנם, אך גם מורכבים, אם לא מפולגים. אחד (מיכאל לנגר) מודגש את קנאותו, "התמסרותו המוחלטת לערכי עבודה, ואמונתו בהם"; שני (מייק מדיסון), – את סגולתו "לחיות. לצחוק. לעבוד. לשיר ולאהוב – כמה ליוני צחוק בריא כזה, שהתחיל בעיניים נוצצות ונגמר בצחוק מתגלגל של שמחה שהייתה מדביקה את

טאוסף הספרים על שמו של

מהיקמנות, חושפת את כאבה: "קשים עלי הרגלים... וקשות עלי השבתות... וקשים כל הימים, כי אין לי בוקר, בו לא אקום ואקרא, "עוד יום בלי יוני". אף-על-פי-כן הספר הוא עדות שהניח אחריו לא רק אשה ובת אהובות, אלא רעים נאמנים, שראו אותו "מפקד/מורה/אבא/חבר".

ח.ל.

כיתה), מזמן אימוניו כצנחן (והוא זכה בכומתא האדומה ובכנפי צניחה) – ורשימותיו שפירסם בדפי יהל (אחת חזרה ונתפרסמה ב"בצרון") – ובכולן משתקפת אישיותו שכולה נאמנות חלוצית, נאמנות לערכי-יסוד של תרבות יהודית ואנושית נאורה:

...עד עצם היום הזה מסתובבים בינינו המתיוונים: דוגמא בולטת היא של מייבאי-מחקי-התרבות-המערבית; חיקוי זול של מוסיקה דלת-ערך, וכל התרבות-הסובבת אותה – לרבות סמים ופשע. כרוכה בזה השאיפה לרדת מן הארץ, רדיפת כסף וחומריות, ייבואן של פילוסופיות זרות כמו המדיטאציה הטרנס-צננטאלית והסינטולוגיה. העיקר – שנהיה כמה שיותר כמוהם!

זהו ספר לא לביקורת, כי-אם להתייחדות עם זכרו של צעיר הוגה ישרות וכנות ומסור בכל נפשו ומאודו לחיי עבודה ובנין הארץ, פשוטם כמשמעותם. יודע אתה שהניח חלל ריק בחוג רעיו ודווי-תמיד בלב משפחתו. האם, רות, שמציינת את בנה כ"בעל-החלומות בלי כותונת-פסים ללא צבע וללא צביעות, אלא